

Aprenem a pensar mitjançant la filosofia!

Pere Vergés afirmava que *“L’home té una intel·ligència i no és més intel·ligent qui té major nombre de coneixements a manera d’inventari, sinó aquell que sap buscar, trobar, relacionar, associar; que davant del previst i de l’imprevist, dona amb la reacció adequada; no és el que sap, sinó el que pensa; no l’home instruït, sinó l’home culte, la densitat del qual va creixent fins a omplir tot el seu interior. No es tracta doncs d’omplir caps, sinó ajudar el nostre alumnat a esdevenir persones reflexives, amb valors i criteri, capaces de viure i transformar el món on viuen, és a dir, fer el que és veritablement més interessant per a la seva formació. Pere Vergés sabia com n’és d’important que l’alumne sigui capaç de pensar per ell mateix. Ell ho havia viscut en primera persona ja que nasqué i es formà en una època en què, per Europa, emergiren amb força els corrents de renovació pedagògica coneguts com “Escola Nova”, els quals canviaren aquella educació academicista i passiva per una altra que donava protagonisme a l’alumne i a la seva pròpia capacitat de pensar, sentir i actuar; i ell mateix fou alumne de les Escoles del Districte II de Barcelona, adscrites a l’Escola Moderna de Francesc Ferrer i Guàrdia.*

Pel que fa als referents científics, està demostrat que la filosofia és una eina poderosa que ens ajuda a pensar. [Ramon Alcoberro](#), destacat filòsof català, ens diu que *“la filosofia és l’amor a la saviesa; el filòsof no es considera ell mateix un savi sinó un «amic de la saviesa».* És algú que la busca, que discuteix i que s’interroga sobre el món, sobre el significat de les coses, sobre el procés del coneixement, sobre l’acció humana i sobre el llenguatge”. Destaca, doncs, la capacitat de fer-se preguntes, de buscar el coneixement, d’indagar...I el filòsof [Matthew Lipman](#) va una mica més enllà,

afirmant que la filosofia és la disciplina que prepara per pensar la resta de disciplines.

Partint doncs d'aquestes premisses, i amb la voluntat d'ajudar els alumnes a pensar, arreu neixen diversos projectes educatius. En destaca un nascut a Catalunya fa ja tres dècades: el Projecte Filosofia 3/18, que compta amb una sòlida base científica i alhora comparteix molts dels seus principis amb el nostre projecte educatiu, motiu pel qual fa anys que ja l'apliquem a les nostres escoles. Tal i com assenyalen els seus promotors -el [Grup de Innovació i Recerca per l'ensenyament de la Filosofia, IREF](#)-, el "*Projecte de Filosofia 3/18 és una proposta educativa per a l'educació infantil, primària i secundària, que pretén desenvolupar les habilitats de pensament dels estudiants, tot ajudant-los a comprendre les matèries d'estudi, a ser més conscients de la riquesa del bagatge intel·lectual heretat i a preparar-se per a participar en un món democràtic*" Es tracta doncs d'ensenyar a pensar als nostres alumnes, seguint la tradició anglosaxona del pensament crític. La Filosofia 3/18 beu del projecte internacional conegut com "*Philosophy for Children*", promogut pel filòsof i educador Matthew Lipman, i té com a objectiu principal que els estudiants pensin millor per si mateixos des d'una perspectiva democràtica. I com assenyalen els seus promotors, i molt en la línia del nostre projecte, "*La finalitat no és convertir els infants en petits o grans filòsofs, sinó convertir-los en individus que tinguin elements per prendre decisions, que prevegin les conseqüències de les seves accions, procurant que siguin més reflexius, considerats i raonables; és a dir, es tracta de millorar l'acció*".

El pensament humà no és quelcom tangible, ni fàcil d'entendre ni de configurar. És complex i es mou en diferents àmbits i dimensions. El mateix Matthew Lipman, en la seva obra "*El lugar del pensamiento en la educación*" (2016), parlava del "**Pensament Multidimensional**", en el qual conflueixen tres tipus de pensament: el pensament crític, el creatiu i el

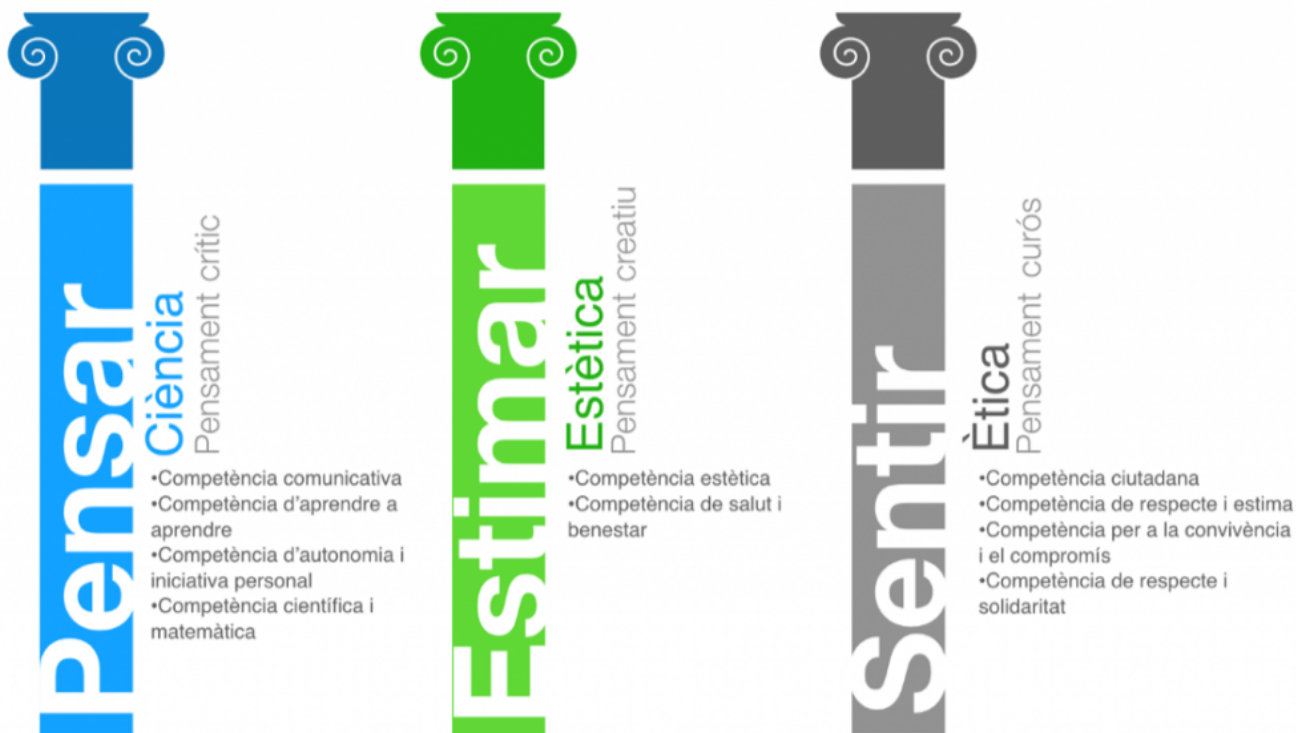
curós.

El pensament crític implica saber delimitar, aclarir i aportar raons i arguments per defensar opinions i conclusions. Es caracteritza perquè és un pensament ben fonamentat, estructurat, reforçat, autocorrectiu i contrari als estereotips i prejudicis. Sabrem si un pensament és crític quan sigui clar, quan se centri en allò que és més rellevant, quan es plantegi preguntes clau i quan sigui raonable.

El pensament creatiu esdevé la capacitat de la ment per associar idees de manera nova o inventar objectes i solucions originals insòlites als problemes a què s'enfronta. Es caracteritza per se imaginatiu, holístic, inventiu i generador. I sabrem quan un pensament és creatiu quan sigui ampliatiu, és a dir, quan vagi més enllà del que ens ve donat, quan sigui desafiant vers les regles i les normes establertes, i maièutic -que implica que és productiu, fèrtil, estimulador-

El pensament curós implica una disposició per fixar-se en la relació de les persones entre elles i amb les coses. Implica, doncs, tenir cura els uns dels altres. Es caracteritza per ser un pensament apreciatiu o valoratiu, afectiu, actiu -generador d'actituds-, normatiu i empàtic, i comporta l'exercici de competències socials, emocionals i ètiques.

Veiem doncs com l'essència del nostre pensament no és res simple i unitari: és complex, i engloba diverses àrees i dimensions. I és per això que el nostre projecte educatiu té en compte aquestes particularitats i complexitats.

I com aportem tot això a l'aula? En primer lloc, cal destacar que la filosofia i el treball per projectes, que és la manera com treballem a la nostra escola, comparteixen molts punts en comú: **partir de preguntes, tenir l'alumne en el centre de l'aprenentatge -fomentant la interacció-, fer-lo conscient de què aprèn i com ho aprèn, la significativitat dels seus aprenentatges i el treball transdisciplinar. Però sobretot, la voluntat ferma d'educar una ciutadania democràtica a partir del debat, l'intercanvi d'idees, la negociació, el fet d'arribar a acords per actuar tot treballant el respecte, la participació, la responsabilitat i el compromís, tot i fomentant la cooperació, la solidaritat i la defensa de la llibertat.**

A les aules d'infantilja es treballa amb l'objectiu de desenvolupar les habilitats de pensament dels infants, i es fa a partir d'un **aprenentatge basat en l'experimentació, la construcció i la col·laboració.** Els requisits que se segueixen per dur a terme l'exercici de pensar són la comprensió, la formació del significat -a partir de l'elaboració i la

interpretació-, la comunicació i l'expressió. Els procediments bàsics són el diàleg i la verbalització de les realitzacions pròpies. Es fomenten principalment les habilitats següents: de recerca -que ens informen sobre l'entorn-, de conceptualització -que s'exerciten quan interioritzem les informacions i les definim i els posem nom-, de raonament -que serveixen per ampliar el coneixement amb l'ús de la raó- i de traducció -que són les que serveixen per explicar, aplicar o formular el resultat del coneixement-. Tot això es fa fonamentalment a través de contes, endevinalles, poemes, cançons, i també dels jocs i l'art (pintura).

A les aules de **primària** continuem amb el treball engegat a infantil i ens centrem també molt en **l'educació emocional, a pensar a través dels sentits i dels sentiments**. Enguany hem tingut la possibilitat de plantejar-nos preguntes filosòfiques sorgides després de veure curtmetratges, les quals hem pogut compartir amb alumnes d'altres escoles en el marc de la Trobada Interescolar Filosofia 3/18 – Marató BCN Pensa 2018- celebrada a la Facultat de Filosofia de la UB el passat 15 de novembre, on els alumnes van reflexionar, van debatre i sobretot van compartir pensaments i sentiments que de ben segur els acompanyaran sempre, i que els faran més grans i complexos amb el pas dels anys.

I pel que fa a les aules de **secundària**, a part del treball de les **habilitats de pensament transversal que fem mentre desenvolupen els projectes**, treballem també la filosofia de manera més explícita al Batxillerat, i no sols amb els continguts que ens indica el currículum oficial, sinó **plantejant a l'alumnat reptes que els facin pensar i repensar el seu propi pensament**. Així doncs, els proposem d'esbrinar què és la filosofia – a partir de les seves pròpies idees i tot recollint les dels companys més petits- i ho acaben presentant en un vídeo. Participem anualment a la Mostra de Filosofia, en la qual els nostres alumnes expressen “espurnes de pensament” a partir d'una fotografia digital acompanyada

d'un títol en forma de pregunta vinculada a la filosofia.

Afirmava Lipman que *“La democràcia, per ser autèntica i eficient, exigeix ciutadans reflexius. Requereix un enfocament estructurat, de manera que els processos que condueixen a la democràcia siguin configurats i establerts per a éssers humans pensants. No només éssers humans instruïts (...)”*

I deia Pere Vergés que ***“No és més culte qui sap més. No es tracta del nombre de coneixements adquirits, com si fos un inventari, sinó la densitat interior, de la reacció davant dels fets i dels interrogants. Del pensar, al saber pensar”.***